

De toekomst van de 'global city'

AUTEURS Michiel van Meeteren, David Bassens & Tom Storme

FOTOGRAFIE Guida Morais e Castro Ermida

Eén van de invloedrijkste onderzoekers van de rol van ruimte voor de financiële wereld is de Amerikaanse sociologe Saskia Sassen. AGORA sprak met haar over de crisis, de financiële sector en de toekomst van de stad.

Saskia Sassen's 'The Global City', voor het eerst verschenen in 1991, geldt als één van de belangrijkste boeken over de rol van steden in een gemonialiseerde economie. Geïnspireerd door de zich ontplooiende geo-economische constellatie eind jaren tachtig, beschrijft het boek de groeiende rol van Tokio, Londen en New York als commando- en controlecentra in het functioneren van het wereldomspannende financieel kapitalisme. Als de crisis inderdaad een breuk is met de ontwikkeling van de afgelopen decennia, hoe verandert de rol van deze steden dan mee? Bij de inauguratie van het 'Centre for Urban Studies' van de Universiteit van Amsterdam op 12 december 2012 hield Sassen de openingslezing. Tijdens de lezing kwamen de stedelijke oorzaken en gevolgen van de financiële crisis meerdere malen ter sprake, en na afloop had AGORA de gelegenheid met haar over dat onderwerp door te praten.

Lens en versterker

Sassen's lezing gaat vooral over de rol die het stedelijke speelt in haar werk. Hoewel veruit haar beroemdste werk 'The Global City' is, laat ze niet na te benadrukken hoe het stedelijke naargelang het onderwerp en tijdperk minder of meer belangrijke rollen vervult. De stad is voor haar vooral een lens om bepaalde mondiale processen scherp in beeld te krijgen. Tegelijkertijd speelt de stad een autonome rol: het territorium van de mondiale stad werkt als een versterker. Het maakt sociale kwesties zichtbaar en geeft de machtelozen macht. Het is die versterkende functie die de Occupy-bewegingen en de protestbewegingen van de Arabische Lente zo zichtbaar maakt. Het zorgt voor een informele geopolitiek. In haar woorden: "Wanneer 'Occupy Wall Street' hun kampement opbouwt komt het een territorium binnen. Wall Street ligt in de Verenigde Staten, maar is toch vooral het territorium van het mondiale financieel kapitalisme - een

strategisch territorium dat verschillende plekken over de wereld bewoont. Wanneer actievoerders dat territorium bezetten geven ze het een nieuwe betekenis; in dit geval een betekenis ingegeven door logica's van de herverdeling van macht, logica's van rechtvaardigheid. Dit alles geeft de mensen die niet gehoord worden een stem en macht".

'Parasitaire finance'

Volgens Sassen is het daar ook tijd voor. Ze is zeer kritisch over de territoriale functie van het financieel kapitalisme dat zij zelf zo helder beschrijft. Want dat financieel kapitalisme had de afgelopen jaren ook uitgesproken territoriaal momentum. Alle industrieën - zelfs mijnbouw en landbouw, die niets met de stad van doen hadden - moesten in de stad zijn, omdat in die stad de complexe financiële dienstverlening betrokken kon worden wiens snelheid en speculatiemacht essentieel was voor een financialiserende economie. Sassen benadrukt hoe erg parasitair dit systeem is geweest.

"Banken verkopen geld dat ze hebben, financiële instellingen verkopen geld dat ze niet hebben"

Ze stelt dat 'finance' iets heel anders is dan traditioneel bankieren. Scherp gezegd: "Banken verkopen geld dat ze hebben, financiële instellingen verkopen geld dat ze niet hebben". In dat 'niet-hebben' hebben ze een waarde gecreëerd van 54.000 miljard dollar, bijna vijftien maal het wereldwijde bruto product. Dit hebben ze gedaan door alle sectoren in te nemen, en te financialiseren. De crisis is het gevolg van het feit dat er, toen er niets meer te financialiseren viel, grote financiële instellingen zichzelf zijn gaan voeden met allerlei complexe gestructureerde producten. Wat Sassen hierin fascineert is dat de macht die ze nodig hadden om dat voor elkaar te krijgen zo sterk geterritorialiseerd was in die mondiale steden.

Saskia Sassen tijdens de opening van het 'Centre for Urban Studies' in Amsterdam

Over deze antagonistische rollen van de stad, namelijk in het creëren van en het protest tegen de crisis, praten we na afloop van de lezing verder door. Immers, als we haar lijn doortrekken, lijkt de enige logische conclusie dat de rol van de financiële sector de afgelopen jaren veel te groot is geweest. Dit beaamt ze onmiddellijk: "Inderdaad, ik ben altijd kritisch geweest, en als mensen iets anders zeggen dan hebben ze het boek niet gelezen. Bovendien zijn naast mij vele anderen, zoals mijn collega Joseph Stiglitz, ook kritisch over het financiële systeem. We hebben 'finance' nodig, maar slechts in een bepaalde dosis: als je het te ver laat gaan, krijg je wat we nu hebben." Als gevolg van deregulering vanaf de jaren tachtig was de financiële sector in staat om het afgelopen tijdperk te domineren. Volgens Sassen wordt de crisis van het financieel kapitalisme daarom gemakkelijk gezien als een crisis van mondialisering. Dit gaat volgens haar voorbij aan een veelheid van mondialisering: migratie bestaat al duizenden jaren maar het krijgt betekenis door het grotere systeem waarin het gebeurt. Migratie is nu onderdeel van mondialisering, mede door de rol van nieuwe technologieën.

Sassen's visie is optimistisch, waarbij ze duidt op initiatieven die een kans krijgen nu de voorheen hegemonische financiële sector een pas op de plaats moet maken: "Kleine bedrijven en 'fair trade' bijvoorbeeld gaan het beter doen zodra die grote financiële bedrijven in hun handelen beperkt worden; 'big finance' vernietigt alles wat niet in haar agenda past. Als de financiële sector in crisis is, komt er bovendien ruimte voor de grote vragen over honger en ziekte in de wereld en de zich uitdiepende mondiale onrechtvaardigheid. Als het financiële denken primeert, echter, dan domineert het ook ons wereldbeeld, omdat het alle andere sectoren overvleugelt. Met andere woorden, als de crisis de macht van mondiale bedrijven en de speeltuin van de financiële sector beperkt, krijgen andere vormen van het mondiale een kans. Overal in de wereld zijn mensen bezig met een rechtvaardiger wereld." Sassen legt al snel de link naar de huidige Eurozone-crisis: "Ik denk dat Griekenland, Portugal en de

andere probleemlanden in de Eurozone zichzelf gewoon bankroet moeten verklaren. Doe het maar, dat is n et het enige dat de financiële sector niet wil." Volgens Sassen willen financiële instellingen dergelijke crisislanden koste wat het kost in het 'systeem' houden, zelfs als ze niet betalen: "Ze hebben Argentini e in 2001 gesmeekt om niet bankroet te gaan. Meer nog, het land mocht zelfs gratis lenen." Volgens Sassen kan het ditmaal anders: "Ik zie mogelijkheden, en ik denk dat mensen klaar zijn om in de mondiale steden dat gevecht aan te gaan."

Stedelijk aanpassingsvermogen

Net daarmee is de rol van de steden volgens Sassen ook in de toekomst nog niet uitgespeeld. Steden hebben volgens haar een belangrijk vermogen om zich aan te passen aan een nieuwe tijd. "Het interessante aan steden is dat er een fysieke kant aan de stad is dat zijn eigen tijdperk overleeft. Ruimte die overbodig is, gaat opnieuw gebruikt worden. Het mirakel van de stad is dat ze republieken en koninkrijken kunnen overleven. Toen ik in de jaren zeventig begon met mijn onderzoek naar de mondiale steden, waren alle banken en verzekeraars New York aan het verlaten. Het was de tijd van het grote bankroet van de stad. In realiteit echter, was de mondialisering in de banksector en daarmee de nog niet zichtbare kern van het financieel kapitalisme zich al aan het ontwikkelen." Dit betekent dat terwijl de statistieken leegloop lieten zien, de volgende fase al was geboren.

"Big finance vernietigt alles wat niet in haar agenda past"

"Met de crisis komt een leegheid die opnieuw gevuld kan worden." Sassen noemt als voorbeeld het hernieuwde bewustzijn over voedselorigine, weerspiegeld in de opkomst van de stadslandbouw. De stad herbergt de sociale ruimte die ervoor zorgt dat een soort 'folklore' gehercodeerd wordt als een belangrijk thema voor collectieve actie: "Mensen worden er enthousiast van, ze bedrijven het, lezen erover, schrijven erover en laten zien dat andere toekomst mogelijk zijn. De taal die mensen gebruiken over een fenomeen verandert de perceptie." Voor Sassen lijkt het duidelijk dat de stad niet alleen de 'strategische articulatie' was van de financiële sector die de wereld in een crisis heeft gestort. In diezelfde ruimte moeten we ook kijken naar de articulatie van de toekomst. Het wegvallen van de dominantie van de financiële sector stelt ons misschien in staat ook die andere dingen te gaan zien.

Saskia Sassen is Robert S. Lynd Professor of Sociology op Columbia University en Centennial visiting Professor op de London School of Economics.

Literatuur

Sassen, S. (2001) *The Global City*, 2nd edition. Princeton & Oxford: Princeton University Press.

Sassen, S. (2006) *Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages* Princeton: Princeton University Press.

Sassen, S. (2009) *Too Big to Save: The End of Financial Capitalism*. <http://www.opendemocracy.net/article/too-big-to-save-the-end-of-financial-capitalism-0>.